TRADUCEREA ŞI INTERPRETAREA SAU CELE DOUĂ FEȚE ALE ACELEIAŞI MONEDE: COMUNICAREA PRIN INTERMEDIAR

Georgiana LUNGU BADEA
Universitatea de Vest din Timişoara

În acest articol vom prezenta câteva aspecte generale — definiție, tipuri — referitoare la interpretarea de conferință.

Traducerea este omniprezentă şi indispensabilă. Cunoscută de multă vreme, întrucât s-a constituit cvasisimultan cu limbajul (=limbă a unei comunități omeneşti istoriceşte alcătuită), pentru a asigura comunicarea între indivizi aparținând unor sisteme lingvistice diferite, traducerea, scrisă sau orală, a cunoscut o diversificarea esențială în secolul al XX-lea. Astfel, ea acoperă o varietate de aspecte: traducerea scrisă a unui text scris, traducerea orală a unui text scris, traducerea înregistrată pe un suport audio-video a unui document scris, traducerea rezumat, traducerea signaletică, interpretare simultană, interpretare de conferință, interpretare ad-hoc, subtitrare, sincronizare (traducerea şi potrivirea jocului actorilor de pe peliculă cu vorbirea lor). Importanța traducerii (scrise şi orale) reiese din numeroasele statistici realizate de organisme internaționale dintre cele mai variate (*Index Translationum*, de exemplu, editat de UNESCO). Traducerea şi interpretarea sunt prezente în toate ramurile de activitate, în toate domeniile, tehnico-ştiințifice, comerciale, educative, informative, politice, religioase etc., precum şi cu ocazia reuniunilor la nivel înalt ori mai puțin protocolare.

La nivel ontogenetic şi filogenetic, afirmă Ballard (1992: 21), limbajul — în forma sa orală — precede manifestarea lui grafică, grație unui sistem de scriere. Traducerea a fost, prin forța lucrurilor, mai întâi orală, cea ce azi numim *interpretare* (cu variantele populare, *tălmăcire, tâlcuire* cf. DEX) Funcția interpretului (cf. DEX, „Persoană care traduce pe loc şi oral ceea ce spune cineva în altă limbă, mijlocind astfel înțelegerea dintre două sau mai multe persoane; *translator, tălmaci, dragoman, tergiman*) era însuşită firesc de vorbitorul bilingv care facilita comunicarea între două comunități sau

doi indivizi care vorbeau limbi diferite. Realizată, la începuturi, ocazional, interpretarea s-a oficializat ulterior, aşa cum dovedesc inscripțiile descoperite în Egipt (3000 î.-H.), conferind interpreților dreptul de a accede la titlul de „şef-interpret".

Dacă interpretarea este străveche, *interpretarea de conferință* a devenit o profesie incontestabilă abia după cel de-al Doilea Război Mondial (Baigorri Jalón, 2004 despre interpretarea la conferința de pace din 1919, apogeul interpretării consecutive în perioada dintre cele două războaie mondiale şi naşterea interpretării simultane, odată cu procesul de la Nürenberg), ceea ce explică şi predarea în instituții specializate, numai, pe la începutul anilor '60. Metodele şi criteriile folosite în întreaga lume pentru formarea interpreților prezintă similitudini considerabile, deşi se observă o autonomie indiscutabilă în aplicarea lor. Să diferențiem, deci, *interpretarea*, definită ca acțiune de a interpreta sau traduce oral un enunț oral, de traducere şi activitatea traducătorului, constând în a traduce, transfera interlingvistic în scris un mesaj (*Cf*. Marianne Lederer în *La traduction aujourd'hui. Le modèle interprétatif*, Hachette, 1994, p. 15-16, *Le grand Robert, Le petit Robert*).

Pe de altă parte, termenul de *interpretariat*, evitat de interpreți ca fiind depreciativ (*Cf*. Lederer, 1994: 16), face referire la o activitate de traducere neoficială ori, în orice caz, desfăşurată în circumstanțe care nu pretind o pregătire profesională specifică, amintind de primii tălmaci, de ghizi ori de însoțitorii de grup. Termenul *interpretare de conferință* desemnează toate formele de interpretare care necesită pentru a fi asigurate în bune condiții o pregătire profesională de înalt nivel.

Se poate vorbi despre două mari tipuri de interpretare:

- *Interpretarea simultană* constă în interpretarea unui discurs pe măsură ce se desfăşoară. Interpretul, aflat în cabină, şi beneficiarii discursului interpretat (=destinatarii) sunt echipați cu căşti. Interpretul ascultă discursul vorbitorului în cască şi îl traduce imediat, fără întrerupere, în limba țintă (limba spre care se efectuează traducerea). Interpretarea simultană este practicată variat (cu pivot sau releu) pentru buna desfăşurare şi receptare a conferințelor şi discursurilor care se adresează unui public numeros, dar şi a reuniunilor multilingve. Interpretarea simultană este solicitată de întreprinderi şi structuri guvernamentale pentru asigurarea desfăşurării calitative a diverse tipuri de activități: congrese,

cpnferințe, seminarii de formare, şedințe de consiliu, de comitet, reuniuni anuale, conferințe de presă.

- *Interpretarea consecutivă* care se realizează prin traducerea consecutivă a intervențiilor vorbitorului, segmentate, în funcție de protocol, la fiecare 10 ori 15 minute. Interpretul notează structura discursului vorbitorului şi, după încheierea intervenției, oferă traducerea din memorie şi pe baza notițelor luate. Interpretarea consecutivă este folosită, în special, cu ocazia reuniunilor, banchetelor oficiale cu caracter festiv.

Atragem atenția supra faptului că *interpretarea frază cu frază* nu poate fi considerată interpretarea consecutivă. Ea se înscrie, mai degrabă, în *interpretarea ad-hoc,* mai puțin protocolară. Interpretarea ad-hoc are ca obiectiv să garanteze comunicarea între persoane care nu vorbesc aceeaşi limbă, cu ocazia reuniunilor la care participă un număr redus de interlocutori şi într-un cadru neoficial. Totuşi, prin calitatea prestației şi cerințele acestui tip de interpretare, interpretul ad-hoc se deosebeşte de ghid, al cărui rol constă în a traduce diverse elemente dintr-o conversație curentă, în situații diverse de comunicare, fără să fie necesară stăpânirea unei tehnici particulare de interpretare. Interpretul se află alături de participant, care este şi beneficiarul interpretării sale, căruia îi traduce discursul, în şoaptă, pe măsură ce este rostit. Interpretarea ad-hoc este practicată, mai ales, în cazurile în care numărul participanților la reuniune este relativ mic sau în cazul întrevederilor particulare. Interpretul însoțeşte clientul, pe durata reuniunii, interviului, conferințelor de presă, dineurilor ori a altor recepții particulare sau oficiale care solicită un serviciu de interpretare personal şi imediat.

Traducerea la (prima) vedere este o variantă de interpretare simultană. Activitatea constă în traducerea orală, în ritmul normal de lectură, a unui text scris sau a unui document citit de către autorul său care devine astfel vorbitor. Acest tip de interpretare iese de sub incidența constrângerilor de ritm, impuse de vorbitor în interpretarea simultană. Interpretul se concentrează pe textul scris, riguros structurat din punct de vedere sintactic şi dens din punct de vedere tematic şi informațional, pe care trebuie să îl restituie cu fidelitate comunicativă şi semantică totodată.

Oricare ar fi activitatea de interpretare prestată, interpretul se pregăteşte, în prealabil, atât tematic, cât şi terminologic, astfel încât să poată deveni garantul

comunicării şi să transfere sensul, dozându-şi cu atenție eforturile de concertare şi memorare. Interpretul valorifică memoria de lungă şi de scurtă durată, precum şi contextul cognitiv astfel încât alegerile sale să fie cele mai pertinente, mai potrivite situației de comunicare şi de reproducerea a sensului sursă şi, deci, a intenției vorbitorului. Câteva competențe, care formează *competența interpretativă*, sunt indispensabile pentru îndeplinirea rolului de interpret:

- *Competența lingvistică* permite o exprimare corectă şi nuanțată în limbile sursă şi țintă, evitarea clacului sau a imitației;
- *Cunoştințele generale*, privind diverse aspecte ale vieții contemporane (geo-politică, cultură, economie, tehnică şi ştiință, viața socială etc., permit o mai bună înțelegere a fenomenelor realității şi o decupare corectă a unităților de gândire şi de sens, aşadar, o mai bună interpretare.
- *Capacitatea de înțelegere* este dependentă de pre-interpretare, adică de documentarea tematică şi terminologică, cât şi de profilul interpretului, de pregătirea psihologică, de relația cu clientul şi persoana abilitată să recruteze interpreții. Parcurgerea corectă a etapelor pre-interpretării favorizează decodarea rapidă şi precisă a mesajului, precum şi sesizarea intenției vorbitorului. Uneori, interpretul trebuie să sintetizeze discursul de origine (=sursă), alteori, să manifeste capacități de analiză şi să dezvolte discursul sursă pornind de la informații foarte concise.
- *Exprimarea* trebuie să fie riguroasă, precisă, aleasă, elocventă.
- Alte atuuri ale interpretului sunt: autocontrolul şi gestionarea tracului, calitatea vocii, calitatea memoriei, capacitatea de concentrare, experiența, vârsta.

Transfer interlingvistic al unui mesaj dintr-o limbă în alta, interpretarea, ca şi traducerea, pretinde excelenta cunoaştere a limbilor de lucru, o excepțională stăpânire a contextului extralingvistic sursă şi țintă, cunoştințe generale şi de specialitate solide, o memorie excelentă, o inteligență vie şi spontană. Interpretarea este un act de comunicare. Fără să fie identic, circuitul sensului este asemănător în traducere şi în interpretare. Într-o primă etapă, mesajul emis (1), în conformitate cu intenționalitatea emițătorului şi într-o formă sonoră, respectiv grafică în traducere, este receptat şi înțeles. În cursul celei de-a doua etape, interpretul-destinatar va decoda (2) sensul,

producător al unui efect/unei reacții intenționat(e) ce va sta la baza reformulării (3) în limba țintă, recodare pe care interpretul o va efectua după încheierea deverbalizării complete din etapa a doua. Dacă în traducere, cele trei etape sunt distincte, în interpretare, înțelegerea şi deverbalizarea se realizează simultan, cea de-a doua etapă, reformularea efectuându-se cvasi simultan cu primele două. Deverbalizarea din interpretarea simultană evidențiază viteza cu care dispar cuvintele din mintea interpretului. Ceea ce rămâne, înțelesul, trebuie să îşi găsească repede expresia în limba țintă (*Cf*. Danica Seleskovitch, *L'interprète dans les conférences internationales*, Minard, 1968). Reluarea unui fragment discursiv, intuit ca fiind greşit tradus, este riscantă, se poate rata toată interpretarea. De aceea, interpretul trebuie să aibă o inteligență vie, să fie spontan şi să facă rapid asociații. Reformularea se realizează în funcție de ce s-a înțeles şi nu în funcție de cuvinte.

Traducerea şi interpretarea sunt activități care se desfăşoară în context, drept care, echivalențele de traducere sau de interpretare nu au un caracter general de valabilitate în afara contextului.

Bibliografie

BAIGORRI JALÓN, Jesús, De Paris *à Nuremberg,* Presses Universitaires d'Ottawa, 2004

BALLARD, MICHEL, *De Cicéron à Benjamin. Traducteurs, traductions, réflexions*, Presses Universitaires de Lille, 1992.

DEJEAN LE FEAL, Karla, « Le perfectionnement linguistique » in *Etudes de linguistique appliquée*, 24/1976, Paris, Didier Eruditions, p. 42-51.

DELISLE, Jean, *L'enseignement de la traduction et de l'interprétation. De la théorie à la pédagogie*, Editions de l'Université de l'Ottawa, 1981.

GILE, Daniel, *Regards sur la recherche en interprétation de conférence*, Presses Universitaires de Lille, 1995.

GILE, Daniel, *Pour que les écoles de traduction soient vraiment utiles*, "Trujman", 1, (1), 1992, p. 65.

LEDERER, Marianne, *La traduction aujourd'hui. Le modèle interprétatif*, Paris, Hachette, 1994.

LEDERER, Marianne, *La traduction simultanée. Expérience et théorie*, Paris, Lettres Modernes, Minard, 1981.

SELESKOVITCH, Danica, *L'interprète dans les conférences internationales*, Minard, 1968.